

Vásárhelyi mérnök hídszémje a mai Lánchíd helyére; a középső pillér fölött »Mulatóháza-zal

AMI NEM ÉPÜLT FÖL

Budapest úgynevezett »monarchikus város«. Bécs fénykörében épült. Rendkívül szép fekvése miatt a »Duna királynőjék«-nek szoktuk nevezni, de valljuk meg, hogy a fekvés előnyeit és óriási lehetőségeit száz évvel ezelőtt még nem ismerték föl. *Padányi Gulyás Jenő* a »Híd« első számában megdöbbentő érvekkel mutatott rá városépítésünk súlyos hibáira. Néhány magyar építész ma már világosan látja, hogy lehetne Budapestet valóban a Duna királynőjévé tenni és a százéves hibákat valamiképpen kijavítva, a következő évszázad magyar fővárosának alapjait lefektetni. Mert a feladat ez: a monarchikus városból egy új és gyökeres városrendezéssel kialakítani a magyar fővárost. A magyarság új közép- és keleteurópai szerepe Budapest eddigi szerepét is megnövelte. Ahogyan a mai Budapest építészete hű tükrre fővárosunk régi monarchikus szerepének, úgy a következő évek és évtizedek városépítésének már bizonyítani kell balkáni vezetőszerépünket. *Önálló, virágzó magyar építészet nélkül nincs, nem lehet vezetésre képes, erőteljes magyar kultúra.*

A »Híd« feltárja sorozatos cikkeiben és képekben városépítésünk »műhelytitkait«. A megvalósult Budapestet ismerjük. Lássuk azokat a terveket, amelyek nem valósulhattak meg. *Lássuk a magyar építőművészet ismeretlen megnyilatkozásait* párhuzamosan a hivatalos városrendezés elgondolásaival. Számtalan életrevaló terv és elgondolás fekszik az építészeti műtermek fiók-

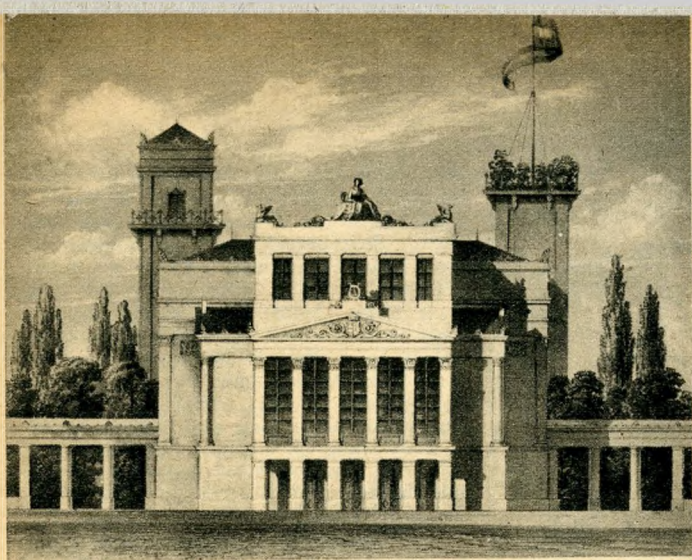
jaiban. A magyar építőművészetről csak akkor alkotunk helyes véleményt, ha megismerjük azokat a terveket is, amelyek a gazdasági előfeltételek hiányában, vagy még inkább a pályázatok hibás rendszere, a tehetőség érvényesülésének sok-sok akadálya miatt anyagban nem valósulhattak meg.

Első képsorozatunk ebből a szempontból sok biztatót nem tartalmaz. Budapest sem magyarabb, sem szebb nem lett volna, ha az itt közölt tervek valósultak volna meg. De igen tanulságosak e tervek éppen abból a szempontból, hogy Budapest alapjainak a lefektetésénél milyen szempont uralkodott a tervező műtermekben. Elesen rávilágítanak ezek a képek arra, hogy az ú. n. »európai áramlatokat« hogyan *nem szabad* követnünk. Legújabb építészetiünket is (amire még részletesebben visszatérünk) pontosan ugyanaz a bágyadt epigonizmus jellemzi, ami Budapestből annakidején fiók Bécsset alakított. Operaházunk, Akadémiánk, Parlamentünk, »Bazilikánk«, a középületeknek és bérházaknak egész sora egy elkésett, jól-rosszul »utánérzett« klasszicizmus jegyében épültek. S meglepő, hogy az itt közölt Mátyás király-emlékmű szelleme még 1940-ben is érvényesülhetett az eskütéri Erzsébet-emlékműben és ott kísért még a Károly-körút és Rákóczi-út sarkán most épült bérház homlokzatán is a klasszicitásnak valami leküzdhetetlen nosztalgiája.

A közölt tervek szerzői lehettek kiváló és jó építészek, a ma építészei is a legkiválóbb szakemberek lehetnek, azonban fel kell ismernünk a szaktudás és a művészet közötti nagy különbséget. A magyarságban rejlő építőművészeti alkotókészséget nagyrészt lekötve tartja az uralkodó szerephez jutott »enzseniőr szellem«. Műgyetemünk európai híru technikusokat nevel, de a művészet gazdag forrásainak feltárásához nincsenek meg az eszközei. Képeink világosan mutatják, mennyire elszakadt — helyesebben: mennyire nem találkozott — a magyar lélek, a magyar formaérzék és építészeti alakító szakemberekkel. Ez a szakadás nagyrészt még ma is jellemzi építészetiünket. *A nemzet nyel-*

Kübler Gy. és Eisenlohr & Weige stuttgarti mérnökök eskütéri hídterve a mai Erzsébet-híd helyére

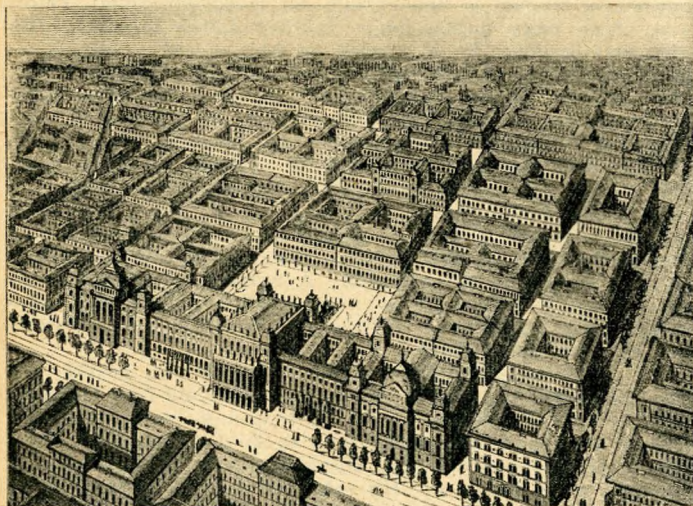
A régi Nemzeti Színház átalakítási terve

Casagrande: Mátyás-emlékmű terve

Henszlmann mellőzött terve az Akadémiáról

Az új épület helyére tervezett városrész
(A mai Szabadság-tér beépítési terve)

vében él, de formanyelvében nem. Az irodalomban a mélymagyarság vérkeringése lüktet, az építészet hidegen, mereven áll a maga külön világában.

Az »új épület« beépítési tervét ábrázoló képünk architektúrájával szemben a mai Országház-tér (Kossuth Lajos-tér) most épülő homlokzatai vajjon haladást jelentenek-e? A Szent Imre herceg-úti nevelőintézet és templom mi biztatót tartalmaz arról, hogy felismertük a száz év előtti városépítés alapvető hibáit? A szabadságterei PK palota útjelzője-e az önállóan kivirágzó magyar építőművészetnek? Hol van az a jelentős, átütőerejű magyar építőművészeti alkotás, amely összemérhető volna a Psalmus Hungaricussal!...

Meggyőződésünk, hogy a magyar építészet ereje valahol elrejtve várja szerephez juttatását. Ezért akarunk közelebb férközni építészeink szabad, kötetlen megnyilatkozásaihoz. A mult hibáiban tisztábban, élesebben bontakozik majd ki a mai állapot képe.

Csaba Rezső.

AZ ÚJ VASÚT

DETLEV VON LILIENCRON VERSE

Detlev von Liliencron (1844—1909.), az elmúlt század végének talán legjelentősebb német költője. Északon, Kielben született, arisztokrata és katonatiszt, kóbor természet. Telivér és egészséges szellemű, eredeti művész, félig impresszionista, félig naturalista. Mesterien fűzi egymáshoz az élmény pillanatképekre bontott alkatrészeit. Megejtő természetességgel ír, sokszor humorosan és romantikus lelkesedéssel, máskor keserű szatírával. Működésétől számítják a modern líra kezdetét.

A koponya szól: »Nagykövet vagyok, báró vagyok és én közvetítettem a dán-hollandi béketárgyalást. Ki bontja sírom márványfalait? Ki rázza földelét? Feltámadás? Hitvány jobbágyok rongyos csőcseléke rántja le mellemről a szalagot, az Elefánt-rend díszes kék szalagját. És királyomnak, ötödik Frigyesnek, jóságos, kegyes uramnak ivorra festett arcképét, melyet egy derűs órában ő maga adott nekem, letépi a szívemről! Nyomorultak!«

Dé a vasúti munkások — az állam a sírboltot rég kisajátította — nevetnek a vén koponya dühén. Egyikük a király képét a Szeplős Lizinek adja, aki a faházban snapszot árul és ágyhelyeket ad ki, az meg feltűzi és úgy jelenik meg a munkásokkal vasárnap a bálon.

A koponya szól: »Nagykövet vagyok, báró vagyok és én közvetítettem a dán-hollandi béketárgyalást.« De hiába. A részeg emberek felmagasztalják a homokkocsi löcsére, ott kíséri a fuvarát. Aztán vad kezek tekéznak vele.

A koponya szól: »Nagykövet vagyok, báró vagyok és én közvetítettem a dán-hollandi béketárgyalást.« De hiába. Megunják s odadobják egy döglött macska mellé a szemétkébe.

A koponya bög: »Nagykövet vagyok, báró vagyok és én közvetítettem a dán-hollandi béketárgyalást.« Hiába minden. Első fűttségzavával túlsüvölti kinjárt az új vasút.

Fordította: Szabó Lőrinc